

Tomasz Grzegorz Andrzej Tłuczek

Uniwersytet Rzeszowski
tomasz_tluczek@interia.pl

Cyncynatowski model „wybitnego prawnika” jako jedna z kategorii wyboru kandydata na funkcję sędziego Trybunału Konstytucyjnego Republiki Serbii

Zadaniem piszącego jest próba uchwycenia jednego z podstawowych warunków wyboru kandydatów na sędziów w serbskim Trybunale Konstytucyjnym. Zagadnienie jest o tyle niełatwe, że norma prawna „wybitnego prawnika” ma niedookreślony i złożony charakter, a jej piwotalna część ma w gruncie rzeczy znaczenie niematerialne oraz decydujące. Tym bardziej że dotychczas serbska teoria prawa nie zajęła jasnego stanowiska w przedmiocie komplementarnego zdefiniowania terminu „wybitnego prawnika”¹.

¹ U. Zvekić, *Profesija sudija – sociološka analiza*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd 1983, s. 132–135; B.M. Nenadić, S. Labus, *Uslovi za izbor sudija ustavnih sudova u savremenim evropskim zamljama*, „Pravo, teorija i praksa”, br. 9–10, Novi Sad 2004b, s. 3–16; O. Vučić, D. Stojanović, *Ustavno sudstvo na preseku prava i politike*, „Anali Pravnog fakulteta u Beogradu”, godina LVII, br. 2/2009, Beograd 2009, s. 89–109; S. Janković, *Stručno usavršavanje sudija i tužilaca*, „Pravni informator”, Beograd 2010, br. 1/2010, s. 3–6; O. Vučić, V. Petrov, D. Simović, *Ustavni sudovi bivših jugoslovenskih republika – teorija, norma, praksa*, Beograd 2010; D. Nikolić, *Uticaj istaknutih pravnika na oblikovanje prava u Evropi i Srbiji*, „Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu”, 3/2010, Novi Sad 2010, s. 183–201; M. Dmičić, *Ustavno pravo – dopuna osnovnoj literaturi*, Pravni fakultet Univerziteta u Banjaluci i Uprava za policijsko obrazovanje, Banjaluka 2011, s. 115; V. Petrov, *Zašto sudija ustavnog suda (ne) mora biti istaknuti pravnik? – analiza pojma „istaknuti pravnik” u Ustavu Srbije od 2006*, Fondacija Centar za javno pravo, Sarajevo 2012a, s. 1–12; O. Vučić, *Izbor i sastav ustavnih sudova – mukotrpan put dostizanja evropskih standarda*, „Zbornik radova Perspektive implementacije evropskih standarda u pravni sistem Srbije”, knjiga 2 (priredio Stevan Li-

Jeszcze przed rozpadem unii Serbii z Czarnogórą V. Kutlešić twierdził, że w praktyce przyjęcie tego „doskonałego” modelu „wybitnego prawnika” stwarza co najmniej dwie trudności. Pierwszą z nich jest niemożność precyzyjnego normatywno-prawnego zdefiniowania tej przesłanki wyboru sędziego Trybunału Konstytucyjnego. Drugą jest brak możliwości znalezienia wystarczającej liczby osób spełniających ten warunek. W związku z tym nie ma w jego ocenie jednolitego stanowiska co do tego, czy rozwiązanie wynikające z Konstytucji Serbii obowiązującej od 2006 roku jest adekwatne, czy też nie. Inaczej mówiąc, należało postawić na bardzo konkretne i sprawdzalne warunki, jakie spełnia kandydat na sędziego Trybunału Konstytucyjnego².

„Demokracji konstytucyjnej strzeże przede wszystkim arystokracja prawnicza. Jej najlepsza część mieści się w Trybunale Konstytucyjnym. Przynajmniej tak powinno być...” zdaniem prof. V. Petrova³. Skład Trybunału Konstytucyjnego zależy w największym stopniu od zrozumienia istoty tej instytucji. W jego opinii istnieją trzy koncepcje. Według pierwszej, sąd konstytucyjny jest sądem jak każdy inny, z tą różnicą, że ma pewne cechy szczególne. Koncepcja ta wymaga, aby sędzia sądu konstytucyjnego był prawnikiem i co do zasady spełniał szczególne warunki stawiane sędziom sądów najwyższych. Według innej koncepcji sąd konstytucyjny jest organem szczególnym, który rozstrzyga spory konstytucyjne. Ich rozstrzyganie wymaga umiejętności, których nie muszą posiadać sędziowie zawodowi. Z tego względu sędziowie sądu konstytucyjnego muszą być prawnikami, „wybitnymi”, „uznanymi”, „posiadającymi renomę” itp. Według trzeciej koncepcji sąd konstytucyjny jest połączeniem organu sądowego i politycznego. Najlepiej zatem byłoby, gdyby Trybunał Konstytucyjny

lić), Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd 2012, s. 132–145; *Izbor sudija ustavnih sudova – preporuke*, „Sveske za javno pravo”, br. 10/2012, Fondacija Centar za javno pravo, Sarajevo 2012, s. 74–76; A. Jašarbegović, *Izbor sudija ustavnih sudova u domaćem i uporednom pravu*, „Sveske za javno pravo”, br. 10/2012, Fondacija Centar za javno pravo, Sarajevo 2012, s. 63–72; S. Manojlović, *Akt o izboru (imenovanju) sudija Ustavnog suda*, „Pravni život”, br. 12/2012, Beograd 2012, s. 1005–1020; V. Petrov, *O „funkcijama Ustavnog suda koje nisu neposredno zapisane u ustavu*, „Zbornik radova „Vladavina prava i pravna država u regionu”, Sarajevo 2014, s. 158; M. Vukčević, *Izazovi u postupku izbora istaknutih pravnika za članove pravosudnih savjeta — normativni okvir i praksa*, „Studia Iuridica Montegrina”, Podgorica 2022, s. 103–108.

² V. Kutlešić, *Ustavi bivših socijalističkih država Evrope, uporednopravna studija*, Beograd 2004, s. 112–113.

³ V. Petrov, *„Istaknuti pravnik” – poseban uslov...*, s. 41. Tezy sformułowane w tym zakresie przez prof. V. Petrova są emanacją „ducha praw” towarzyszącego doktrynie prawa konstytucyjnego w państwach byłej Jugosławii. Nieodłączną jego częścią jest próba zbudowania instytucji z osób, które swoimi kompetencjami, życiem i kwalifikacjami moralnymi winny być drogowskazem dla współobywateli.

składał się w równym stopniu z (wybitnych) prawników i (doświadczonych) polityków⁴. Konstytucja Serbii z 2006 roku ustanawia Trybunał Konstytucyjny w sposób, który najlepiej odpowiada drugiemu rozumieniu. Jest to organ szczególnie (organ *sui generis*)⁵. Trybunał umiejscowiony⁶ jest w specjalnym fragmencie Konstytucji i zdefiniowany jako „samodzielny i niezależny organ państwowy, który chroni konstytucyjność i praworządność oraz prawa i wolności człowieka i mniejszości” *vide* art. 166 ust. 1 Konstytucji⁷.

Zgodnie z postanowieniami Konstytucji (art. 172 ust. 5 Konstytucji) sędziego Trybunału Konstytucyjnego wybiera się i powołuje z grona „wybitnych prawników”, którzy mają co najmniej 40 lat i 15 lat doświadczenia w zawodzie prawniczym⁸. To znaczy, że istnieją trzy szczególne warunki, jakie musi spełniać kandydat na sędziego Trybunału Konstytucyjnego: 1) wiek – ukończone 40 lat; 2) doświadczenie zawodowe – co najmniej 15 lat doświadczenia w zawodzie prawniczym; 3) prawnik o cechach „ponadprzeciętnych” – „wybitny prawnik”. Pierwsze dwa warunki są określone precyzyjnie, trzeci zaś nie⁹. Ustawa o Trybunale Konstytucyjnym z 2007 roku¹⁰ nie precyzuje znaczenia pojęcia „wybitny prawnik”. Upływ czasu i kolejne nowelizacje samej ustawy nic w tym zakresie nie zmieniły¹¹.

⁴ *Ibidem*, s. 41.

⁵ B.M. Nenadić, *O jemstvima nezavisnosti ustavnih sudova. Sa posebnim osvrtom na Ustavni sud Srbije*, Beograd 2012, s. 49 i n.

⁶ O. Vučić, D. Stojanović, *Ustavno sudstvo...*, s. 89 i n. Fascynujący przykład analizy relacji sądownictwa konstytucyjnego i polityki.

⁷ „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 98/2006 i 115/2021; Odluka o proglašenju Ustavnog zakona za sprovođenje Akta o promeni Ustava Republike Srbije – Amandmani I – XXIX – „Sl. glasnik RS”, br. 16/2022.

⁸ Na marginesie tych rozważań należy mieć na uwadze, że sam fakt posiadania formalnie wymaganego doświadczenia nie warunkuje tego, czy kandydat na sędziego spełnia oczekiwania, jakie stawia przed nim nie tylko treść postanowień Konstytucji czy ustawy, ale przede wszystkim, czy posiadane doświadczenie będzie miało walor praktyczny do wykonywania funkcji orzeczniczej. Tym samym walor nie tylko „policzalności”, ale i jakości aktywności zawodowej danego kandydata powinien mieć kluczowe znaczenie przy wyborze. Samo doświadczenie w zawodzie prawniczym nie wystarczy, aby można było uznać osobę za wybitnego prawnika.

⁹ R. Marković, *Ustavno pravo – priručnik za polaganje pravosudnog ispita*, Beograd 2009.

¹⁰ „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 109/2007.

¹¹ „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 109/2007, 99/2011, 18/2013 – Odluka US, 40/2015, 103/2015, 10/2023 i 92/2023 – nezvaničan prečišćeni tekst.

Zasadą jest, że wybór¹² i skład Trybunału Konstytucyjnego¹³ określa *materiae Constitutionis*¹⁴. Szczególnych warunków wyboru sędziów Trybunału nie pozostawia się w zasadzie ustawodawcy zwykłemu do regulowania, gdyż w istotny sposób osłabiałoby to założenia o niezawisłości tego organu, których żadna z konstytucji jugosłowiańskich nie przewidywała¹⁵. Nie było to przeoczenie twórców konstytucji, ale logiczna konsekwencja pozycji Trybunału Konstytucyjnego w systemie jedności władzy. Trybunał był organem polityczno-sądowym, z naciskiem na tę pierwszą cechę¹⁶. Teoretycznie „[...] uzasadnione było oczekiwanie, że sędziowie będą wybierani spośród wybitnych znawców prawa i innych obywateli, którzy swoją pracą, przygotowaniem i innymi walorami zasługują na zaufanie, jakim powinni cieszyć się sędziowie tego sądu”¹⁷. Praktyka funkcjonowania sądownictwa konstytucyjnego tak na szczeblu federalnym, jak i republikańskim była nieskuteczna z powodu „[...] niedostatecznej wiedzy fachowej osób sprawujących te funkcje oraz słabości charakteru niemal wszystkich sędziów”¹⁸.

Konstytucja Serbii z 1990 roku¹⁹ stanowiła o zerwaniu z większością osiągnięć tzw. konstytucjonalizmu socjalistycznego, ale kontynuowała tradycję nieprzewidywania specjalnych warunków wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Sędzią nadal mogła być osoba, która nie ukończyła studiów prawniczych²⁰.

¹² Sposób wyboru i mianowania sędziów Trybunału Konstytucyjnego w Konstytucji Serbii z 2006 roku jest w dużej mierze skopiowany z Konstytucji Włoch z 1947 roku. Włoska Konstytucja (art. 135 ust. 1) określa jednak szczegółowo, spośród jakich zawodów prawniczych wybierani są sędziowie, natomiast Konstytucja Serbii nie zawiera takiego przepisu *vide Costituzione della Repubblica italiana aggiornato alla legge costituzionale 11 febbraio 2022, n. 1* (G.U. n. 44 del 22 febbraio 2022). Senato della Repubblica Roma 2022, s. 78.

¹³ A. Jašarbegović, *Izbor sudija ustavnih sudova u domaćem i uporednom pravu*, „Sveske za javno pravo”, br. 10/2012, Fondacija Centar za javno pravo, Sarajevo 2012, s. 63. Autorka utrzymuje, że doświadczenia potwierdzają, że nie ma idealnego rozwiązania, jeśli chodzi o dobór sędziów i skład sądu w większości państw europejskich.

¹⁴ Interesująca jest krzyżowa konstrukcja sposobu wyboru sędziów do serbskiego Trybunału tworząca przynajmniej formalnie swoistą równowagę sił pomiędzy wnioskodawcami *vide ibidem*, s. 66.

¹⁵ Serbska doktryna prawa konstytucyjnego używa określenia „republikański” i z racji niewiele ważącej roli tego organu specjalnych warunków nie przewidziano.

¹⁶ *Ustavni sud Republike Srbije 1963–2003*, Beograd 2003, s. 18.

¹⁷ J. Đorđević, *Ustavno pravo*, Beograd 1986, s. 766.

¹⁸ K. Čavoški, *Ustavni zakon kao sprovedbeni zakon*, Spomenica akademiku Gaši Mijano-viću, Banja Luka 2011, s. 83.

¹⁹ „Službeni glasnik Republike Srbije”, broj 1/1990.

²⁰ M. Filipović, *Nezavisnost ustavno-sudske funkcije*, „Pravni život”, br. 11/1997, s. 1131–1132. Na posiedzeniu Zgromadzenia Narodowego w dniu 30 maja 1991 roku przed głosowaniem nad propozycją Prezydenta w sprawie wyboru na sędziego kandydata będącego z zawodu ekonomistą jeden z deputowanych zauważył: „Jest nie jest dla mnie logiczne, aby sędzią Trybu-

Na pewnym etapie Prezesem Trybunału Konstytucyjnego był nawet absolwent ekonomii. W odróżnieniu od wcześniejszych konstytucji socjalistycznych Konstytucja z 1990 roku zawierała normę dotyczącą najsurowszego zakazu łączenia sędziów Trybunału Konstytucyjnego z innymi funkcjami publicznymi lub działalnością zawodową. W praktyce doprowadziło to do znacznego „zubożenia” składu Trybunału Konstytucyjnego, ponieważ profesorowie wydziałów prawa nie mogli dołączyć do tego organu!²¹ Przez 16 lat obowiązywania Konstytucji z 1990 roku Trybunał Konstytucyjny składał się tylko z jednego sędziego wybranego spośród profesorów wydziałów prawa i to na krótki czas, bo zaledwie pięć miesięcy²². Konstytucyjny obowiązek zrzeczenia się profesury w celu przyjęcia szanowanego i odpowiedzialnego stanowiska w warunkach narodzin pluralizmu politycznego zniechęcał wybitnych prawników z szeregów profesorów uniwersyteckich. Wkrótce po ukonstytuowaniu się Trybunał Konstytucyjny został scharakteryzowany jako organ „bojaźliwy”, w żadnym wypadku niebędący istotnym czynnikiem w budowaniu ładu konstytucyjnego opartego na praworządności²³.

Naczelną zasadą funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego od 1990 do 2006 roku była miara politycznej celowości²⁴, a nie konstytucyjności i legalności. Skład Trybunału nie był główną przyczyną jego nieskuteczności, ale w istotny sposób przyczynił się do ogólnej słabości tej instytucji. Konstytucja z 2006 roku po raz pierwszy od istnienia sądownictwa konstytucyjnego w Serbii przewidywała specjalne warunki wyboru sędziów. Treść Konstytucji określała, że: „sędziów Trybunału Konstytucyjnego wybiera się i mianuje spośród wybitnych prawników, którzy mają ukończone 40 lat i posiadających 15-letnie doświadczenie w zawodzie prawnika” (art. 172 ust. 5 Konstytucji). Zdaniem prof. B.M. Nenadić

nału Konstytucyjnego była osoba niebędąca prawnikiem”. Po jego uwadze nastąpiła dezaprobatą większości jego kolegów w Zgromadzeniu. Na początku lat 90. w Serbii nie było świadomości, że sędzia Trybunału Konstytucyjnego musi być prawnikiem, a tym bardziej „wybitnym prawnikiem”. Następnie Zgromadzenie głosowało bez debaty na temat kandydatur zaproponowanych przez Prezydenta.

²¹ To, co wydaje się oczywiste i naturalne w polskim porządku prawnym i jest traktowane wręcz jako dobry obyczaj, nie było nie było takie oczywiste w czasach byłej Jugosławii; *vide* R. Marković, *Ustavno pravo, Priručnik za polaganje pravosudnog ispita*, Beograd 2009, s. 181.

²² R. Marković, *Ustavno pravo...*, s. 178.

²³ K. Čavoški, *Bojažljivost Ustavnog suda*, „Pravni život”, br. 5–6/1993, Beograd 1993, s. 589–598.

²⁴ Z uwagi na zarzuty, że podczas wyborów i powoływania sędziów pierwszego składu Trybunału Konstytucyjnego (na podstawie Konstytucji z 2006 roku) kandydaci z wątpliwym doświadczeniem, partyjni „spadochroniarze” (w tym personel partii rządzących z lat 90. ubiegłego wieku, których doświadczenie w sprawach partyjnych przydało się także partiom politycznym, które sprawowały władzę po 5 października 2000 roku). Wielu z nich to prawnicy „bezimienni”, mało znani w wąskich kręgach zawodowych, a co dopiero w szerszej opinii publicznej.

przyjmuje się, że „[...] konstytucyjne określenie wspomnianych warunków jest wyrazem... dojrzałej świadomości naszego (serbskiego) twórcy konstytucji, że prawa jak również konstytucji, nie można interpretować wyłącznie w oparciu o „logikę zdroworozsądkową”, gdyż interpretacja prawa zasadniczego państwa jest kwestią «specjalizacji jak również nauki i wiedzy», dostępnych jedynie tym, którzy dotarli do niej dzięki długiej nauce i doświadczeniu”²⁵. Od 2006 roku Konstytucja Serbii nie precyzuje znaczenia terminu „wybitny prawnik”. Nie uczyniła tego również ustawa o Trybunale Konstytucyjnym z 2007 roku. Tutaj Komisja Wenecka zgłosiła dwa zastrzeżenia. Po pierwsze, przepisy ustawy w części dotyczącej wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego mają charakter niedopuszczalnie powierzchowny, a po drugie, należało doprecyzować pojęcie „wybitny prawnik”²⁶. Brak przepisu prawa, który precyzyjnie określałby, kogo uważa się za wybitnego prawnika, nie wynika z zaniechania, ale z intencji ustawodawcy, jak sugeruje prof. V. Petrov²⁷. Należy w tym miejscu uczynić zastrzeżenie, że procedura wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego nigdy nie może być regulowana w pełni zobiektywizowanymi zasadami prawa. Nieokreślony stopień arbitralności i upolitycznienia procesu wyborczego jest nieunikniony, biorąc pod uwagę organy, które uczestniczą w procesie wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego, gdzie najbardziej ważącym argumentem jest to, że tak konstytucje, jak i same ustawy tworzą politycy. To oni są tym ostatnim ogniwem, które najwartościowsze idee czy rozwiązania sprowadzą do poziomu prakseologicznej akrobatyki interesu własnego ugrupowania.

Ustrojodawca stanął na stanowisku, że sformułowanie „wybitny prawnik” (w Konstytucji używana jest liczba mnoga „wybitni prawnicy”) jest normą prawną, której konkretna treść faktycznie jest ustalana w trakcie każdorazowego wyboru na sędziego Trybunału Konstytucyjnego²⁸. Istnieją dwa podstawowe argumenty potwierdzające ten punkt widzenia. Pierwszy ma charakter konstytucyjny, a drugi, w pewnym sensie polityczny. Argument konstytucyjny znajduje odzwierciedlenie w poniższym tekście, szczególne warunki wyboru sędziów sądu

²⁵ B.M. Nenadić, „Predgovor”, *Zakon o Ustavnom sudu*, Beograd 2008, s. 24.

²⁶ Venice Commission, *Draft law on the Constitutional court of the Republic of Serbia*, comments by MS Hanna Suchocka, Opinion No. 445/2007, CDL(2007)067, s. 3: „Uważam jednak, że ustawa powinna bardziej szczegółowo regulować kryteria wymagane do uzyskania stanowiska sędziego Trybunału Konstytucyjnego. W tym zakresie art. 172 Konstytucji posługuje się terminem «wybitni prawnicy». Wydaje się, że akt wykonawczy powinien jasno określić te kryteria”.

²⁷ Prof. V. Petrov był członkiem Zespołu Roboczego Ministra Sprawiedliwości ds. prac nad projektem ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. W grupie roboczej poruszono kwestię doprecyzowania pojęcia „wybitny prawnik”, jednak dominowała opinia, że jest to norma prawna, którą należy pozostawić nieokreśloną.

²⁸ R. Lukić, B. Košutić, D. Mitrović, *Uvod u pravo*, Beograd 1999, s. 435.

konstytucyjnego musi bowiem określić Konstytucja. Skoro twórca Konstytucji nie uznał za stosowne sprecyzować, co ma na myśli, mówiąc „wybitni prawnicy”, to nie powinien tego robić również zwykły ustawodawca. Na doprecyzowanie tego warunku znalazłoby się zapewne miejsce w najwyższym akcie prawa, a nie w zwykłej ustawie. Jeśli chodzi o argument polityczny, nie ma on takiej wagi jak pierwszy, konstytucyjny argument, ale nie jest on bez znaczenia. Dla organów politycznych²⁹ wybierających sędziów wybitnym prawnikiem jest każdy prawnik, którego uważają (ogłaszają) za takiego. Nawet najmniejsze dookreślenie tego warunku ogranicza ich pole manewru, z którego łatwo nie zrezygnują. W ten sposób Zgromadzenie Narodowe i Prezydent Republiki umieszczają na swoich listach po dziesięciu kandydatów, których uważają za „wybitnych” według swoich własnych standardów³⁰.

Z uwagi na fakt, że serbska teoria prawa konstytucyjnego nie zajęła jednoznacznego stanowiska wobec warunku „wybitnego prawnika”, nie jest łatwo dookreślić istotę tego terminu, gdyż dotychczasowe publikacje na ten temat były w większości fragmentaryczne. Jeśli chodzi o pierwsze znaczenie terminu „wybitny prawnik”, to w zasadzie można dostrzec dwie jego interpretacje. Według jednej z interpretacji wybitny prawnik jest najlepszym znawcą prawa. R. Marković w podręczniku do adwokackiego egzaminu zawodowego określa, że „[...] pod pojęciem wybitnego prawnika należy rozumieć prawnika, który wyróżnia się na tle innych prawników swoimi osiągnięciami zawodowymi”³¹. Zatem według tego rozumienia wybitny prawnik to nie tylko wyjątkowy „specjalista” prawny czy „znawca” prawa, ale osoba, która posiada najwyższą wiedzę w zakresie interpretacji i stosowania prawa, zwłaszcza najważniejszych aktów prawnych, a jej kwalifikacje zawodowe i naukowe wyróżniają go wśród prawników. Wyróżnianie się spośród innych prawników osiągnięciami zawodowymi oznacza nie tylko posiadanie właściwego doświadczenia, stażu pracy i wysokich kwalifikacji for-

²⁹ Serbska Konstytucja jasno określa, że jednak to władza *stricte* polityczna dokonuje wyboru 2/3 składu Trybunału Konstytucyjnego, tzn. władza wykonawcza z władzą ustawodawczą. Analogiczna ocena dominuje w serbskiej nauce prawa konstytucyjnego; *vide* prace B.M. Nenadić czy V. Petrova.

³⁰ Potwierdzają to słowa byłego ministra sprawiedliwości Republiki Serbii D. Petrovicia w trakcie wyboru pierwszych dziesięciu sędziów Trybunału Konstytucyjnego na podstawie Konstytucji z 2006 roku: „[...] Parlament ten ocenia, kim są ci wybitni prawnicy, wybierając spośród listy dziesięciu kandydatów, które Prezydent Republiki skierował do Zgromadzenia Narodowego Serbii. Z drugiej strony, Parlament, ustalając swoją propozycję z dziesięcioma kandydatami, będzie również oceniać, kto jest wybitnym prawnikiem, a kto nie. Jest to norma przewodnia, wzorzec prawny (ma na myśli wzorzec „wybitnego prawnika”, V.P.) i nie sądzę, żeby to było kwestionowane”; *vide* V. Petrov, „*Istaknuti pravnik*” – *poseban...*, s. 44.

³¹ R. Marković, *Ustavno pravo...*, s. 178.

malnych (sędziowie sądów najwyższych w państwie, profesorowie wydziałów prawa), ale także posiadanie konkretnych „dowodów” swojej „doskonałości” – prac zawodowych i naukowych stanowiących istotny wkład w daną dziedzinę prawa, orzeczeń w poważniejszych sprawach itp. Tak sformułowane pojęcie „wybitnego prawnika” zakłada posiadanie najwyższych walorów intelektualnych i moralnych kandydata na sędziego. Zdaniem piszącego skonstruowanie takiej normy prawnej w sposób precyzyjny jest niełatwym zadaniem, a wręcz niemożliwym, gdy do takiego przedsięwzięcia przystępują politycy³².

Według innej interpretacji „wybitny prawnik” to coś więcej niż czołowy ekspert prawniczy. Musi posiadać wyjątkowe cechy osobiste, takie jak wysoka uczciwość moralna, niezależność myślenia, odwaga³³, umiar, kreatywność, rozwinięta świadomość odpowiedzialności itp. Taki kandydat, nawet rekomendowany przez partie polityczne³⁴, powinien mieć świadomość, że nic nie zawdzięcza politykom. Zawdzięcza jedynie zawodowi, którego jest przedstawicielem. „Wybitny prawnik jest gotowy «osądzać» władzę polityczną, ale też «służyć» tylko jednemu «panu», Konstytucji”³⁵. Nie da się przełożyć tego na względnie precyzyjną normę prawną. Kryteria, jakie powinien spełniać sędzia Trybunału Konstytucyjnego, w tym normę „wybitnego prawnika”, nie mogą być ani narzucone, ani przewidziane przez Konstytucję i ustawy, a są jedynie domniemane³⁶. Teoretycznie spośród dwóch interpretacji terminu „wybitny prawnik” łatwo wybrać drugą, szerszą i pełniejszą. „Wybitnym prawnikiem” jest zatem: osoba potrafiąca interpretować konstytucję „z chłodną głową, ciepłym sercem i czystymi rękami”, jak

³² Każdorazowo należy zwracać uwagę, jak silnie obecne jest w serbskiej doktrynie dążenie do zmaterializowania „ducha praw” normy „wybitnego prawnika”. Wydaje się, że to poczucie najsilniej towarzyszy serbskiej nauce prawa konstytucyjnego. Można odnieść wrażenie, że w tym konkretnym przypadku chodzi o dążenie do normy, a nie jej realizowanie.

³³ O. Vučić, V. Petrov, D. Simović, *Ustavni sudovi...*, s. 112. Należy zgodzić się z prof. O. Vučić, która podkreśla, że sędzia Trybunału Konstytucyjnego powinien wykazywać się m.in. „odwagą obywatelską i zawodową”.

³⁴ W praktyce uniknięcie tego jest prawie niemożliwe. Nie dotyczy to wyłącznie Republiki Serbii, ale wielu krajów o silnym sędziownictwie konstytucyjnym. Na przykład w Niemczech sędziom Trybunału Konstytucyjnego nie jest nawet zakazana przynależność do partii politycznych. W rzeczywistości w takich krajach jak Serbia upolitycznienie sędziownictwa konstytucyjnego dokonuje się nie tyle ze względu na sposób wybierania sędziów, ile z powodu ich niechęci do dystansowania się od czynników politycznych, które miały wpływ na ich wybór; I. Krbek, *Ustavno sudovanje*, Zagreb 1960, s. 7. Autor utrzymuje, że „sprawy konstytucyjne zawsze zawierają elementy polityczne. Ale celem tego procesu jest właśnie depolityzacja”.

³⁵ V. Petrov, *Novi ustavni sud Republike Srbije*, „Nova srpska politička misao”/ Posebno izdanje, 2/2008, Beograd 2008, s. 81.

³⁶ B.M. Nenadić, *„Predgovor...”, s. 24.*

zawsze trafnie konkluduje prof. Z. Lauc³⁷. Innymi słowy to prawnik, arystokrata o poglądach demokratycznych; posiadacz niekwestionowanego autorytetu zawodowego i moralnego; jednostka silna, czująca ducha instytucji, gotowa szanować zasady ogólne, nie tracąc przy tym swojego indywidualizmu³⁸. Nie może być przy tym „eunuchem politycznym”; winien posiadać poglądy polityczne i musi rozumieć moment polityczny, szerszy kontekst społeczno-polityczny, w którym podejmuje decyzję, a także polityczny skutek orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Wybitny prawnik to najwyższej klasy znawca prawa o obliczu doświadczonego polityka.

Na gruncie rozważań traktującej o *sui generis* elitarności kandydatów na sędziów wybieranych z grona „wybitnych prawników” należy wziąć pod uwagę liczbę członków, która zasili ten organ. W literaturze serbskiej pojawiają się postulaty dotyczące ograniczenia składu osobowego w Trybunale, czego uzasadnieniem jest fakt, że jak na państwo o tym potencjale ludnościowym powinna dokonać się w tym zakresie zmiana³⁹. Dodatkowym argumentem sprzyjającym zmniejszeniu liczby sędziów jest to, że liczba prawników, która *de facto* jest wybitna, nie jest tak duża i należy rozpatrywać to zagadnienie z punktu widzenia potencjału demograficznego danego państwa. W ten sposób chcąc zachować względną równowagę pomiędzy władzami, wydaje się, że byłoby właściwe zmniejszenie tej liczby do dziewięciu osób.

W odróżnieniu od Konstytucji Serbii z 1990 roku Konstytucja z 2006 roku ustanawia prawo do ponownego objęcia funkcji sędziego Trybunału. To rozwiązanie zostało poddane krytyce w doktrynie i jednocześnie wywiera negatywny wpływ na jakość wybieranych kandydatów. W istocie jest to swoisty *deal breaker*

³⁷ Z. Lauc, *Novo ustavno uređenje statusa sudaca Ustavnog suda: od načina izbora do materijalnih osnova njihova rada*, „Zbornik Hrvatsko ustavno sudovanje: de lege lata i de lege ferenda. Okrugli stol održan 2. travnja 2009. u palači Hazu u Zagrebu”, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Znanstveno vijeće za državnu upravu, pravosuđe i vladavinu prava, Zagreb 2009, s. 285.

³⁸ Sędzia Trybunału Konstytucyjnego powinien również rozumieć „wewnętrzną politykę” organu, którego jest członkiem. Podporządkowuje swoją wiedzę, doświadczenie i kompetencje zespołowi. Nie wyklucza to jego prawa do niezgadzania się z kolegami (zdania odrębne), ale zbyt częsta „opozycyjność” we wszystkich kwestiach może niszczyć ducha instytucji od wewnątrz i przyczyniać się do złej reputacji na zewnątrz. Jeśli w skład Trybunału Konstytucyjnego wchodzi sędziowie zawodowi, wysocy rangą urzędnicy państwowi, wybitni prawnicy, profesorowie uniwersyteccy, nie powinno to być jego słabością, ale szczególną cechą.

³⁹ „Službeni list Crne Gore”, br. 1/2007. Aktualne brzmienie art. 153 Konstytucji Czarnogóry wskazuje na siedmioosobowy skład Trybunału Konstytucyjnego; „Narodne novine”, broj 56/1990., 135/1997., 113/2000., 28/2001., 76/2010. i 5/2014 (pročišćeni tekst, Ustavni sud Republike Hrvatske, 15. siječnja 2014.). Art. 122 Konstytucji Republiki Chorwacji określa skład TK na 13 osób.

istoty tej normy prawnej. W warunkach modelowych takie rozwiązanie miałoby rację bytu, ale praktycyzm życia politycznego i metodyki doboru kandydatów na sędziów każą wątpić w rzeczywisty realizm takiego rozumowania.

Wybitny prawnik to osoba, która sprawując funkcję sędziego Trybunału Konstytucyjnego, powinna wypowiadać się w pełnym zakresie. Pytanie: jak daleko skłonny jest się posunąć nawet „wybitny prawnik”, sprzeciwiając się arbitralnej woli władz politycznych⁴⁰, wiedząc, że od tych władz zależy jego reelekcja? Odpowiedź na to pytanie pozostaje kwestią otwartą i nasuwa jednocześnie myśl, że część kandydatów na sędziów po objęciu funkcji może się odznaczać daleko idącym oportunizmem. Jednocześnie należy pokładać nadzieję w etycznym sposobie wykonywania funkcji i nieuleganiu nieformalnym naciskom⁴¹. Istnieje również realna obawa, że osoba ubiegająca się o funkcję sędziego spełni wszystkie oczekiwania formalne i nieformalne, ale ostatecznie zawiedzie, wykazując się zachowaniem, jakie nie przystoi sędziemu. Z tego względu zasadny jest postulat znowelizowania postanowienia Konstytucji w taki sposób, by wydłużyć kadencję i ograniczyć ją do jednej⁴². Za dobry przykład służą tutaj postanowienia Konstytucji Czarnogóry w art. 153 ust. 2⁴³. W celu zmniejszenia wpływów politycznych należy rozważyć formułę zmiany wyboru kandydatów, tak aby miała charakter publiczny i transparentny. Właściwym rozwinięciem tego postulatu byłoby podniesienie do rangi ogólnopaństwowego święta faktu wyboru kandydatów na sędziów. W ten sposób fakt ich wyboru byłby elementem odpowiedzialności całego społeczeństwa, a nie tylko wąskiej grupy nominatów⁴⁴. W serbskiej doktrynie

⁴⁰ R. Marković, *Ustavno pravo i političke institucije*, Beograd 2008, s. 664. Wybór sędziów Trybunału Konstytucyjnego w znacznie większym stopniu niż w sądach powszechnych jest uzależniony od kryteriów politycznych.

⁴¹ Pod tym względem wyjątkowy przykład dała sędzia Bosa M. Nenadić, która w 2010 roku odmówiła ponownego wyboru na stanowisko Prezesa Trybunału po zakończeniu swojej trzyletniej kadencji, mimo że cieszyła się niemal niepodzielnym poparciem wszystkich sędziów. Niestety należy zauważyć, że w społecznym i zawodowym odbiorze brak dalszego funkcjonowania na stanowisku jest odbierane nie jako forma okazywania niezależności czy też moralnej solidności, ale jako dowód niepowodzenia w wykonywaniu funkcji.

⁴² C. Ribičić, *Ljudska prava i ustavna demokratija – Ustavni sudija između negativnog i pozitivnog aktivizma*, Beograd 2012, s. 125.

⁴³ „Službeni list Crne Gore”, br. 1/2007, „Službeni list Crne Gore”, br. 38/2013; M. Vukčević, *Komentar Ustava Crne Gore*, Podgorica 2021, s. 383–384.

⁴⁴ Nie tylko w systemie prawa konstytucyjnego Serbii funkcjonuje taki model postanowień konstytucyjnych, które w sposób zdecydowany oddzielają kwestie wyboru sędziów TK od obywateli. Są one dla obywateli kwestią tak odległą i niezrozumiałą, że nie budzą niczyjego wręcz zainteresowania poza politykami. Niestety zamierzony, jak się wydaje, cel został osiągnięty, a poprzez brak popularyzacji tego zagadnienia obywatele nie zdają sobie sprawy, w jak poważnym stopniu mogą dotykać ich skutki orzeczeń TK.

prawa konstytucyjnego coraz częściej można dostrzec postulaty ograniczające możliwości wpływu na skład osobowy Trybunału przez czynniki polityczne⁴⁵.

Pewnym paradoksem przedmiotowych rozważań jest fakt, że norma prawna „wybitnego prawnika” objęta jest *sui generis* dwuetapowością. W pierwszym etapie, *stricte* formalnym następuje podsumowanie udokumentowanych osiągnięć kandydata, które kwalifikują go do powołania na stanowisko wraz z niesformalizowaną opinią środowiska prawniczego⁴⁶, a w drugim etapie następuje praktyczna weryfikacja wykonywującego już swoją funkcję sędziego konstytucyjnego. W istocie to dziewięcioletnia kadencja z możliwością reelekcji jest prawdziwym egzaminem praktycznej realizacji normy prawnej określonej w art. 172 ust. 5 Konstytucji. Przy takim założeniu należy mieć na uwadze, że najważniejsza część omawianej normy prawnej posiada charakter niematerialny i odnosi się do walorów moralnych kandydata. One faktycznie stanowią o tym, czy kandydat na sędziego, a później sędzia jest tym, który w istocie stanie się emanacją treści normy prawnej. Poprzez kwalifikacje moralne należy rozumieć nie tylko przestrzeganie postanowień sędziowskiego kodeksu etycznego⁴⁷, ale również przykładowe funkcjonowanie w życiu społecznym, co oznacza nie tylko obyczajne zachowania, lecz wręcz stanowienie swego rodzaju przykładu dla współobywateli. Taką normę można wywieść z postanowień rozdziału siódmego Kodeksu Etyki Sędziowskiej. Sędzia oprócz osobistego postępowania powinien również zachęcać innych sędziów do ich przestrzegania. Należy tutaj jasno powiedzieć, że sędziemu wolno mniej niż każdemu innymi obywatelowi. Wyjątkowość wykonywanego zawodu, który w przypadku sądu konstytucyjnego jest bezsprzeczna, nakazuje przyjmować postawy moralne, które nie tylko powinny wyznaczać kierunki i sposoby zachowania we własnej grupie zawodowej, ale i powinny stanowić „żywy” pomnik tego, czym w samej swej istocie jest funk-

⁴⁵ Na marginesie tych rozważań należy dodać, że poziom i jakość kandydatów rekomendowanych do składu jest nierzadko faktycznym odzwierciedleniem jakości samej klasy politycznej, co w rzeczonym przypadku daje 2/3 składu TK; D. Nikolić, *Uticaoj istaknutih pravnika...*, s. 184. Autor przedstawia interesujący aspekt powstawania i rozwoju fundamentu, na którym może wzrastać ta wąska warstwa. To, jakie jest i do czego w istocie aspiruje społeczeństwo, determinuje warunki do pojawiania się wybitnych jednostek, w tym prawników. Niektóre społeczeństwa promują indywidualizm i wybijanie się ponad przeciętność, podczas gdy inne dążą do uśredniania i swoistego egalitaryzmu.

⁴⁶ Kwestia opinii środowiska prawniczego sama w sobie jest obarczona poważnym błędem, ponieważ praktyka życia dowodzi tego, że nawet najlepsi prawnicy teoretycy czy też praktycy posiadają w swoim środowisku osoby, które nie sprzyjają potencjalnemu kandydatowi i którzy z pewnością nie będą takiej kandydaturze sprzyjać.

⁴⁷ „Służbeni glasnik Republike Srbije”, br. 96/2010 i 90/2021. Sędzia jest zobowiązany do przestrzegania Kodeksu Etyki Sędziowskiej przy każdej okazji, a zasady tego kodeksu stanowią jego styl życia.

cja sędziego Trybunału Konstytucyjnego⁴⁸. Kwestią bowiem pozostającą poza wszelką dyskusją jest to, że w każdym państwie na takie stanowiska powinny być powoływane osoby, które swoim dorobkiem zawodowym i życiem osobistym stanowią wręcz emanację postaw, jakie niezawodnie prezentował Lucjusz Kwinkcjusz Cyncynat⁴⁹. Dwukrotnie ratował swoją ojczyznę w roli dyktatora, który natychmiast po zażegnaniu niebezpieczeństwa zrzekał się urzędu dającego mu nieograniczoną władzę, by wieść spokojne i przykładne życie obywatela rzymskiego. Postawa przedkładająca dobro państwa nad własne, i to w czasie zagrożenia, jest nie tylko godna pochwały, ale i winna być wzorem do naśladowania dla tych, którzy wykonują służbę publiczną. Wykonywanie funkcji sędziowskiej w Trybunale Konstytucyjnym jest przecież służbą publiczną, która ma przemożny wpływ na życie obywateli. Dlatego też orzecznicza służba państwu i współobywatelom w czasach pokoju powinna być wykonywana w sposób nawiązujący do najlepszych wzorców.

Trybunał Konstytucyjny nie jest i nie powinien być miejscem, gdzie hołduje się partyjniactwu i przeciętności, a podmioty rekomendujące kandydatów winny wziąć odpowiedzialność za własne decyzje, uwzględniając wyłącznie dobro państwa i jego obywateli⁵⁰. Jeśli ktoś nie jest „wybitnym prawnikiem”, nie powinien nigdy zostać wybrany na sędziego Trybunału Konstytucyjnego. Z tego względu przeciętni czy tylko wyróżniający się kandydaci na sędziów nigdy nie wypełnią normy prawnej „wybitnego prawnika” i sam fakt objęcia funkcji takimi ich nie czyni. Tylko poważny dorobek zawodowy, silne poczucie niezależności, przywiązanie do wartości etycznych wypływających z siły charakteru kandydata mogą kwalifikować go do grona „wybitnych prawników”.

Reasumując te rozważania, należy przyjąć, że nie należy kwestionować normy konstytucyjnej, która wymaga, aby sędzia Trybunału Konstytucyjnego był „wybitnym prawnikiem”. Należy ją jedynie wzmocnić odpowiednimi zmianami

⁴⁸ K. Čavoški, *Ustavni zakon...*, s. 98 i n. Autor bardzo krytycznie zrecenzował zachowanie sędziów w czasie pierwszej reformy sądownictwa dokonanej po ukonstytuowaniu się samego Trybunału Konstytucyjnego.

⁴⁹ T. Liwiusz, *Dzieje Rzymu od założenia miasta*, Wrocław 1968. Lucjusz Kwinkcjusz Cincinnatus (Lucius Quinctius Cincinnatus) żył w V wieku p.n.e. Był to patrycjusz rzymski, konsul w 460 roku p.n.e., który jako rolnik objął urząd dyktatora w 458 roku p.n.e. i w 439 roku p.n.e. Dwukrotnie po uratowaniu Rzymu zrzekł się urzędu i związanej z nim nieograniczonej władzy, by powrócić do pracy na roli. Stał się przez to symbolem cnót obywatela rzymskiego, zwłaszcza wśród arystokracji rzymskiej, która uważała go za bohatera wczesnego Rzymu. Lucjusz Kwinkcjusz Cincinnatus, <https://imperiumromanum.pl/biografie/lucjusz-kwinkcjusz-cincinnatus> [dostęp: 15.08.2025].

⁵⁰ R.H. Bork, *The Tempting of America: The political Seduction of the Law*, New York 1990, s. 268–348. Autor twierdzi, że sądownictwo konstytucyjne jest „zbyt ważną bronią polityczną, by pozostawić ją sędziom nieupolitycznionym”.

w Konstytucji, aby stworzyć solidniejsze założenia normatywne dla niezawisłości Trybunału Konstytucyjnego i jego sędziów. Konstytucja powinna określać warunki, jakie musi spełniać „wybitny prawnik”. Ta norma konstytucyjna nigdy nie będzie w pełni precyzyjna, ponieważ nie potrafi wyrazić cech, jakie musi posiadać wybitny prawnik, a które są nieodłączną częścią jego osobowości. Definicja pojęcia „wybitny prawnik” nie może być dokonywana przez ustawę, gdyż to tylko kwestia czasu, kiedy narodziłaby się pokusa do zmian ustawodawczych na tym gruncie. Wydaje się, że dookreślenie normy „wybitnego prawnika” oznaczałoby wprowadzenie wymogu równej reprezentacji kilku zawodów prawniczych z grona adwokatów, sędziów, prokuratorów i profesorów prawa⁵¹. Kolejnym argumentem za wzmocnieniem normy prawnej wybitnego prawnika jest znowelizowanie postanowień Konstytucji i usunięcie przepisu o możliwości ponownego wyboru na funkcję sędziego. Słusznym postulatem wzmacniającym normę konstytucyjną jest zmniejszenie liczby sędziów w ten sposób, aby Trybunał stał się trzonem arystokracji prawniczej, którą zgodnie z logiką rzeczy jest nieliczna. Dlatego zmniejszenie liczby sędziów dyktuje wyjątkowość instytucji, ale także potrzebę bardziej zwartego działania tego organu. Nie rzecz w tym, by usunąć wpływy polityczne⁵² z wyboru kandydatów na sędziów, ale by ostatecznie nadać świadomość czynnikom decyzyjnym, by dokonywać wyboru takich sędziów, aby ich funkcja służyła tak organowi, jak i obywatelom⁵³.

Bibliografia

Bork R.H., *The Tempting of America: The political Seduction of the Law*, New York 1990.

Čavoški K., *Bojažljivost Ustavnog suda*, „Pravni život”, br. 5–6/1993, Beograd 1993.

Čavoški K., *Ustavni zakon kao sprovedbeni zakon*, Spomenica akademiku Gaši Mijanoviću, Banja Luka 2011.

⁵¹ Konstytucja powinna dookreślać proporcje każdej z wymienionych grup zawodowych proporcjonalnie do liczebności danej grupy. Szerszy krąg potencjalnych kandydatów prezentuje ustawodawstwo czarnogórskie w art. 9 ust. 2 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym Czarnogóry; *vide* „Službeni list Crne Gore”, br. 11/2015.

⁵² Celem nie jest odpolitycznienie procedur wyborczych, lecz odpolitycznienie kandydatów na sędziów sądów konstytucyjnych oraz neutralnych wybór sędziów ekspertów. Partii politycznych, jak również „polityki” nie można wykluczyć jako dominującego czynnika w procedurze wyboru sędziów sądów konstytucyjnych, ale można ustalić kryteria, które wprowadzą do procedury kandydatów profesjonalnych i odpolitycznionych.

⁵³ A. Jašarbegović, *Izbor sudija...*, s. 75. Należy przyjąć za słuszne postawienie postulatu, by kandydaci na sędziów sądów konstytucyjnych nie mogli sprawować funkcji politycznej w ciągu czterech lub pięciu lat przed złożeniem kandydatury.

- Costituzione della Repubblica italiana aggiornato alla legge costituzionale 11 febbraio 2022, n. 1* (G.U. n. 44 del 22 febbraio 2022). Senato della Repubblica Roma 2022.
- Dmičić M., *Ustavno pravo – dopuna osnovnoj literaturi*, Pravni fakultet Univerziteta u Banjaluci i Uprava za policijsko obrazovanje, Banjaluka 2011.
- Đorđević J., *Ustavno pravo*, Beograd 1986.
- Filipović M., *Nezavisnost ustavno-sudske funkcije*, „Pravni život”, br. 11/1997.
- Izbor sudija ustavnih sudova – preporuke, „Sveske za javno pravo”, br. 10/2012, Fondacija Centar za javno pravo, Sarajevo 2012.
- Janković S., *Stručno usavršavanje sudija i tužilaca*, „Pravni informator”, Beograd 2010, br. 1/2010.
- Jašarbegović A., *Izbor sudija ustavnih sudova u domaćem i uporednom pravu*, „Sveske za javno pravo”, br. 10/2012, Fondacija Centar za javno pravo, Sarajevo 2012.
- Krbek I., *Ustavno sudovanje*, Zagreb 1960.
- Kutlešić V., *Ustavi bivših socijalističkih država Evrope, uporednopravna studija*, Beograd 2004, s. 112-113.
- Lauc Z., *Novo ustavno uređenje statusa sudaca Ustavnog suda: od načina izbora do materijalnih osnova njihova rada*, „Zbornik Hrvatsko ustavno sudovanje: de lege lata i de lege ferenda. Okrugli stol održan 2. travnja 2009. u palači Hazu u Zagrebu”, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Znanstveno vijeće za državnu upravu, pravosuđe i vladavinu prava, Zagreb 2009.
- Liwiusz T., *Dzieje Rzymu od założenia miasta*, Wrocław 1968.
- Lucjusz Kwinkcjusz Cincinnatus, <https://imperiumromanum.pl/biografie/lucjusz-kwinkcjusz-cincinnatus> [dostęp: 15.08.2025].
- Lukić R., Košutić B., Mitrović D., *Uvod u pravo*, Beograd 1999.
- Manojlović S., *Akt o izboru (imenovanju) sudija Ustavnog suda*, „Pravni život”, br. 12/2012, Beograd 2012.
- Marković R., *Ustavno pravo i političke institucije*, Beograd 2008.
- Marković R., *Ustavno pravo – priručnik za polaganje pravosudnog ispita*, Beograd 2009.
- „Narodne novine”, broj 56/1990., 135/1997., 113/2000., 28/2001., 76/2010. i 5/2014 (pročišćeni tekst, Ustavni sud Republike Hrvatske, 15. siječnja 2014.
- Nenadić B.M., *O jemstvima nezavisnosti ustavnih sudova. Sa posebnim osvrtom na Ustavni sud Srbije*, Beograd 2012.
- Nenadić B.M., „Predgovor”, *Zakon o Ustavnom sudu*, Beograd 2008.
- Nenadić B.M., Labus S., *Uslovi za izbor sudija ustavnih sudova u savremenim evropskim zamljama*, „Pravo, teorija i praksa”, br. 9-10, Novi Sad 2004b.
- Nikolić D., *Uticao istaknutih pravnika na oblikovanje prava u Evropi i Srbiji*, „Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu”, 3/2010, Novi Sad 2010.
- Petrov V., „Istaknuti pravnik” – poseban uslov za izbor sudija Ustavnog suda ili prazna ustavna norma?, „NBP. Nauka, bezbednost, policija”, Beograd 2013, vol. 18, br. 3.
- Petrov V., *Novi ustavni sud Republike Srbije*, „Nova srpska politička misao”/ Posebno izdanje, 2/2008, Beograd 2008.

- Petrov V., O „funkcijama Ustavnog suda koje nisu neposredno zapisane u ustavu”, Zbornik radova „Vladavina prava i pravna država u regionu”, Sarajevo 2014.
- Petrov V., *Zašto sudija ustavnog suda (ne) mora biti istaknuti pravnik? – analiza pojma „istaknuti pravnik” u Ustavu Srbije od 2006*, Fondacija Centar za javno pravo, Sarajevo 2012a.
- Ribičić C., *Ljudska prava i ustavna demokratija – Ustavni sudija između negativnog i pozitivnog aktivizma*, Beograd 2012.
- „Službeni glasnik Republike Srbije”, broj 1/1990.
- „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 96/2010 i 90/2021.
- „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 98/2006 i 115/2021; Odluka o proglašenju Ustavnog zakona za sprovođenje Akta o promeni Ustava Republike Srbije - Amandmani I - XXIX – „Sl. glasnik RS”, br. 16/2022.
- „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 109/2007.
- „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 109/2007, 99/2011, 18/2013 - Odluka US, 40/2015, 103/2015, 10/2023 i 92/2023 - nezvaničan prečišćeni tekst.
- „Službeni list Crne Gore”, br. 1/2007.
- „Službeni list Crne Gore”, br. 1/2007, „Službeni list Crne Gore”, br. 38/2013.
- „Službeni list Crne Gore”, br. 11/2015.
- Ustavni sud Republike Srbije 1963–2003*, Beograd 2003.
- Venice Commission, *Draft law on the Constitutional court of the Republic of Serbia*, comments by MS Hanna Suchocka, Opinion No. 445/2007, CDL(2007)067.
- Vučić O., *Izbor i sastav ustavnih sudova – mukotrpan put dostizanja evropskih standarda*, „Zbornik radova Perspektive implementacije evropskih standarda u pravni sistem Srbije”, knjiga 2 (priredio Stevan Lilić), Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd 2012.
- Vučić O., Petrov V., Simović D., *Ustavni sudovi bivših jugoslovenskih republika – teorija, norma, praksa*, Beograd 2010.
- Vučić O., Stojanović D., *Ustavno sudstvo na preseku prava i politike*, „Anali Pravnog fakulteta u Beogradu”, godina LVII, br. 2/2009, Beograd 2009.
- Vukčević M., *Izazovi u postupku izbora istaknutih pravnika za članove pravosudnih savjeta – normativni okvir i praksa*, „Studia Iuridica Montegrina”, Podgorica 2022.
- Vukčević M., *Komentar Ustava Crne Gore*, Podgorica 2021.
- Zvekić U., *Profesija sudija – sociološka analiza*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd 1983.

Streszczenie: W artykule poddano analizie normę prawną „wybitnego prawnika” jako szczególny warunek wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Przedstawiono zalety i wady sposobu zapisu precyzyjnej definicji tego terminu w Konstytucji Republiki Serbii oraz „ducha praw”, jaki towarzyszy temu nieostremu sformułowaniu. Autor, dokonując zestawienia z rzymskim ideałem

cnót republikańskich – L.K. Cyncynatem, formułuje własną opinię na temat tego, kim w istocie jest wybitny prawnik i jakiego rodzaju szczególne cechy charakteru i kompetencje powinien posiadać. Analizuje także inne przepisy konstytucyjne dotyczące Trybunału Konstytucyjnego Serbii, które są powiązane z tym warunkiem i formułuje także wnioski *de lege ferenda*.

Słowa kluczowe: Trybunał Konstytucyjny Republiki Serbii; Konstytucja Serbii; skład Trybunału; wybitny prawnik

The Cincinnati Model of the “eminent lawyer” as One of the Categories for Selecting a Candidate for the Position of Judge of the Constitutional Court of the Republic of Serbia

Abstract: This article analyzes the legal norm of “eminent jurist” as a specific requirement for the election of Constitutional Court judges. It presents the advantages and disadvantages of the precise definition of this term in the Constitution of the Republic of Serbia and the “spirit of the law” that accompanies this vague formulation. The author formulates his own opinion on who an eminent jurist truly is and what specific character traits and competencies he or she should possess, comparing them with the Roman ideal of republican virtue, L. K. Cincinnatus. He also analyzes other constitutional provisions related to this requirement for the Constitutional Court of Serbia and draws *de lege ferenda* conclusions.

Keywords: Constitutional Court of the Republic of Serbia; Constitution of Serbia; composition of the Court; outstanding lawyer